

*Renata Chudzicka-Jaworska**

O OGRANICZONYM ZAUFANIU DO SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH PRZEDSIĘBIORSTW

1. WPROWADZENIE

Postępujące procesy globalizacji swoim zasięgiem objęły już wszystkie światowe gospodarki, wnikając w głąb rynków towarów i usług, siły roboczej oraz rynku kapitałowego.

Globalizacja to bardzo szeroki i złożony proces, który oznacza tworzenie nowego typu powiązań między przedsiębiorstwami, państwami, społeczeństwami. Jest to proces, w którym wydarzenia, decyzje i działania występujące w jednej części świata mają znaczące konsekwencje dla pojedynczych ludzi i całych społeczeństw w odległych nawet częściach globu. Obszarami globalizacji są finanse, rynki, technologia, wiedza, modele konsumpcji i style życia, regulacje prawne. Globalizacja zapewnia przedsiębiorstwom korzyści, które wynikają przede wszystkim ze zwiększania skali produkcji i przedłużania cykli życia produktów. Proces ten wzmocniony jest nieustannie przez rozwój światowego rynku kapitałowego, systemu finansowego i walutowego. Właśnie rynek kapitałowy jest niewidzialną nicią, która wiąże przedsiębiorstwa na całym świecie. Jego sprawne funkcjonowanie, szczególnie w dobie obecnego światowego kryzysu finansowego, uzależnione jest od „twórców” rzetelnych, zgodnych z zasadami rachunkowości sprawozdań finansowych z jednej strony oraz od zaufania do ich wiarygodności szerokiego grona odbiorców z drugiej.

Trudno jednak mówić o takiej synergii w ostatniej dekadzie, kiedy zwłaszcza zaufanie do wiarygodnej informacji finansowej – mam na myśli oszustwa finansowe, zostało poważnie wystawione na próbę. Na skutek licznych oszustw i upadłości holdingów i spółek w Stanach Zjednoczonych i w Europie na początku XXI w. nastąpił wzrost zainteresowania jakością rachunkowości i sprawozdawczości finansowej. Mówi się nawet o kryzysie zaufania do sprawozdań finansowych.

* Mgr ekonomii, doktorant w Katedrze Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa UŁ.

Zasadniczym celem artykułu jest zwrócenie uwagi na potrzebę stosowania ograniczonego zaufania do informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw.

2. KRYZYS ZAUFANIA DO SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Powszechnie znane są afery amerykańskich gigantów, takich jak Enron, Worldcom, Xerox Copr. i innych czy też upadek jednego z czołowych banków amerykańskich Lehman Brothers we wrześniu 2008 r., który stał się symbolicznym początkiem światowego kryzysu finansowego.

Szczególnie należy tu podkreślić postawę Stephana Slifera, jednego z szefów ekonomistów tego amerykańskiego banku, który w 2002 r. tak oto komentował sytuację po ujawnieniu afer związanych z ujawnieniem oszustw księgowych, dokonanych przez amerykańskie firmy:

Inwestorzy są sparaliżowani strachem. Nie możesz wierzyć przedsiębiorstwom, nie możesz wierzyć księgowym, nie możesz wierzyć maklerom, prawdopodobnie nie możesz wierzyć swojemu duchowemu doradcy. Co jeszcze może się zdarzyć?¹

Dziesięć lat później mamy do czynienia z wciąż trwającym kryzysem gospodarczym, ale i kryzysem szeroko pojętego zaufania. Powstaje zatem pytanie o to, komu zatem i w jaki stopniu można zaufać? Czy słowa szefa ekonomistów Lehman Brothers były troską o stan rynku, czy tylko finansową kokieterią?

Również na gruncie polskim, co niestety nie jest powodem do dumy, można wymienić głośne afery związane z upadkiem firm. W przypadku Stoczni Szczecińskiej Porta Holding oraz Stoczni Szczecińskiej SA, w wyniku braku zamieszczenia informacji o zagrożeniu kontynuacji działania banki udzieliły tym podmiotom kredytów na łączną kwotę 1,4 mld zł².

Wydarzenia o takiej skali wpływają w sposób istotny na zachowania inwestorów, których przejawem jest gwałtowne wycofywanie udziałów i prokurowanie sytuacji kryzysowych. Mowa tutaj o spadku cen giełdowych akcji na przykład wcześniej wymienianego Enronu, WorldComu i innych, których wartość akcji spadły do 99,9%, jak również o głębokich redukcjach cen oraz dużej niepewności, co do ich przyszłej wartości na giełdach światowych w czasie obec-

¹ M. D u s z a, *Globalna wioska finansowa*, „Bank i Kredyt” 2002, nr 10, s. 62, [za:] G. I p., T. S i m s, *Turbulent Markets Leave Rate Setters without Compass*, „The Wall Street Journal Europe” 2002.

² M. K u t e r a, *Oszustwa księgowe w polskiej praktyce gospodarczej*, „Problemy rachunkowości” 2005, nr 3, s. 33.

nego kryzysu finansowego. W tej sytuacji niewątpliwie można mówić o kryzysie zaufania do wiarygodności informacji finansowej³.

Jedną z głównych przyczyn spadku zaufania inwestorów do informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych jest zjawisko zwane oszukańczą sprawozdawczością, które często mylone jest z pojęciem rachunkowości kreatywnej.

Powszechnie używa się określenia „kreatywna księgowość” w negatywnym kontekście, podczas gdy rozwiązanie kreatywne w swoim zamyśle może być bardzo pozytywne, zgodne z prawem i korzystne dla odbiorców sprawozdania finansowego. Często zdarza się bowiem, że operacje gospodarcze nie są wprost uregulowane w przepisach prawa finansowego. Konieczne jest wówczas stosowanie zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio wskazany w przepisach oraz takie rozumienie intencji przepisów i umiejętność twórczego ich interpretowania, aby zaewidencjonowane, a następnie zaprezentowane dane były zgodne z jej rzeczywistą treścią ekonomiczną.

Właściwie pojmowana kreatywność jest w rachunkowości niezbędna. Nie powinna ona jednak oznaczać manipulacji czy też oszustw dokonywanych w księgach rachunkowych i sprawozdaniach finansowych. W przypadku „kreatywnej księgowości”, w przeciwieństwie do oszustw księgowych nie można stwierdzić, czy przyjęte rozwiązanie powoduje powstanie nieprawidłowości w sprawozdaniu finansowym. Oszustwo księgowe oznacza bowiem celowe wprowadzenie w błąd użytkowników sprawozdania finansowego, jak również błąd księgowy.

Istotne dla zdefiniowania kreatywnej księgowości są stwierdzenia dotyczące nieprawidłowości księgowych zawarte w Międzynarodowych Standardach Rewizji Finansowej (MSRF) nr 240. Co prawda w MSRF nie używa się pojęć „kreatywna księgowość” i „agresywna księgowość”, jednak występują w nich pojęcia „błąd (księgowy)” i „oszustwo (księgowe)”.

Przez termin „błąd” rozumie się niezamierzone nieprawidłowości sprawozdania finansowego, łącznie z nieujęciem księgowym danych lub nieujawnieniem informacji, spowodowane np.: pomyłkami popełnionymi przy zbieraniu i przetwarzaniu danych, na podstawie których sporządza się sprawozdanie finansowe; nieprawidłowymi szacunkami księgowymi spowodowanymi przeoczeniem lub niewłaściwą interpretacją faktów; nieprawidłowym zastosowaniem zasad rachunkowości dotyczących wyceny, klasyfikacji, prezentacji lub ujawnienia informacji. „Błąd” księgowy popełniany jest zwykle przez pracowników przedsiębiorstwa czy też podmioty, które na zlecenie przedsiębiorstwa dokonują księgowania.

„Oszustwo” oznacza natomiast celowe działanie podjęte przez jednego lub kilku członków kierownictwa, osoby sprawujące nadzór, pracowników lub stro-

³ R. Jurkiewicz, *Rachunkowość kreatywna a oszukańcza sprawozdawczość finansowa*, [w:] *Wybór tekstów studentów studiów doktoranckich Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2011, www.pte.pl/katowice

nę trzecią, przy wykorzystaniu kłamstwa, w celu uzyskania niesprawiedliwej lub nielegalnej korzyści. Zdarza się, iż członkowie kierownictwa są wspierani, a nawet zachęcani przez właścicieli do takiego sterowania wynikami spółki, aby wartość rynkowa przedsiębiorstwa miała tendencje rosnącą. Często wynagrodzenie kadry zarządzającej w znacznej mierze jest uzależnione od osiąganych wyników finansowych. Możliwość generowania fałszywych sprawozdań finansowych przez pracowników lub osoby trzecie jest dość ograniczona i dotyczy głównie zawłaszczenia majątku, nieefektywnego wykorzystania czasu pracy czy też nierzetelnego rozliczania wydatków służbowych⁴.

Zdaniem E. Mączyńskiej należy rozróżnić pojęcia „kreatywna księgowość” i „agresywna księgowość” w następującym brzmieniu:

– kreatywna księgowość (rachunkowość) to prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad;

– agresywna księgowość (rachunkowość) to świadome, zamierzone i celowe prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami lub przy niewłaściwie i tendencyjnie interpretowanych przepisach oraz zasadach rachunkowości, które może zaszkodzić użytkownikom informacji księgowych przez przedstawienie innej (lepszego lub gorszego) niż rzeczywista sytuacji ekonomicznej jednostki. Jest ona prowadzona z rozmyślnym zamiarem defraudacji, ukierunkowanym na sztuczne zawyżanie zysków lub ukrywanie strat i może być bardzo szkodliwa, a w skrajnych przypadkach – co potwierdza praktyka – maskować upadłość przedsiębiorstw⁵.

Należy zwrócić uwagę, że w zaproponowanej powyżej definicji agresywnej księgowości (rachunkowości) zawiera się *de facto* stosowane w MSRF pojęcie „oszustwo księgowe”. Zdefiniowanego przez MSRF pojęcia „błąd księgowy” w ogóle nie należy uwzględniać przy definiowaniu zarówno kreatywnej, jak i agresywnej księgowości (rachunkowości), gdyż jego istotą jest negatywne ocenianie działania niezamierzonego. Istotą kreatywnej, jak i agresywnej księgowości (rachunkowości) jest natomiast działanie celowe i zamierzone, oceniane pozytywnie lub negatywnie.

⁴ M. Tokarski, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, [w:] Z. Zioło i T. Rachwał (red.), *Rola przedsiębiorczości w gospodarce opartej na wiedzy*, www.p-e.up.krakow.pl/pe4.html

⁵ E. Mączyńska, *Nie twórcza, tylko agresywna*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 219, s. 7; *Idem*, *Białe plamy i pułapki dzisiejszej rachunkowości*, „Rachunkowość” 2007, nr 9, s. 4.

Uzasadnionym zatem wydaje się być wniosek, iż jedyną istotną różnicą dzielącą rachunkowość kreatywną od oszukańczej sprawozdawczości jest legalność procedur kształtowania informacji finansowej.

W *Założeniach koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości* określa się, że celem sprawozdań finansowych jest dostarczenie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz o zmianach sytuacji jednostki, które będą pomocne szerokiemu kręgowi użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Zgodnie z *Założeniami koncepcyjnymi*, sprawozdania finansowe ilustrują także sposób, w jaki kierownictwo jednostki zarządza nią i chroni jej majątek, oraz odpowiedzialność kierownictwa za powierzone zasoby. Zatem sprawozdanie finansowe, sporządzone na mocy przepisów ustawy o rachunkowości ma zaspokajać podstawowe potrzeby informacyjne szerokiego kręgu odbiorców. Odbiorcami tych informacji są inwestorzy, właściciele (w tym akcjonariusze, udziałowcy) i zarząd przedsiębiorstwa, kredytodawcy, pracownicy, kontrahenci, władze budżetowe. Potrzeby informacyjne poszczególnych użytkowników sprawozdań finansowych są różnorodne, a przedstawia je tab. 1.

Tabela 1

Odbiorcy sprawozdania finansowego i ich potrzeby

Odbiorcy sprawozdania finansowego	Potrzeby informacyjne
Inwestorzy	Ocena ryzyka inwestycyjnego, przewidywana stopa zwrotu z inwestycji
Właściciele (w tym akcjonariusze, udziałowcy) i zarząd przedsiębiorstwa	Ocena rentowności, ocena płynności, ocena potrzeb kapitałowych
Kredytodawcy	Ocena zdolności płatniczej i kredytowej, ocena ryzyka kredytowego
Pracownicy	Ocena „bezpieczeństwa” zatrudnienia, w tym wypłacalności i perspektyw rozwoju
Kontrahenci (dostawcy, odbiorcy, konkurenci)	Ocena zdolności do prowadzenia działalności przedsiębiorstwa w przyszłości, ocena możliwości długofalowej współpracy, ocena możliwości rozwoju przedsiębiorstwa
Władze budżetowe	Do celów statystycznych, do celów ustalania polityki budżetowej

Źródło: opracowanie własne.

Często można się spotkać ze stwierdzeniem, że tworzenie sprawozdania finansowego jest sztuką nie tylko tego, co możliwe, lecz także sztuką tego, co jest prawem dozwolone. Sztuka tworzenia sprawozdania finansowego należy do

zasadniczych umiejętności menedżerskich i jej posiadanie powinno być oceniane pozytywnie. Kwestią zasadniczą jest tutaj problem zgodności kreacji sprawozdania finansowego i polityki rachunkowości przedsiębiorstwa z istniejącymi normami prawnymi polskiej rachunkowości.

3. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI PODSTAWĄ SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Podstawą tworzenia sprawozdania finansowego są dokonywane przez przedsiębiorstwo zapisy księgowe zdarzeń dotyczących działalności przedsiębiorstwa. Proces księgowania tych zdarzeń uregulowany jest wieloma przepisami prawa, które mają na celu zapewnienie rzetelnego przedstawiania transakcji, zgodnie z ich treścią ekonomiczną.

Normy prawne polskiej rachunkowości to:

- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości,
- Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej,
- dyrektywy Unii Europejskiej,
- Ustawa o rachunkowości wraz z aktami wykonawczymi i ustawami „okolorachunkowymi”, m. in. ustawami podatkowymi.

Ustawa o rachunkowości⁶ i ustawy podatkowe stanowią ogólne zasady księgowości, jednak bardzo wiele może zmienić ustalona i przyjęta przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą polityka rachunkowości. Ustawa o rachunkowości, zwana prawem bilansowym, z jednej strony zawiera regulacje w zakresie budowy, organizacji i funkcjonowania rachunkowości, z drugiej zaś pozostawia podmiotowi swobodę działania i stwarza możliwość wyboru rozwiązań wariantowych.

Polityka rachunkowości stanowi najważniejszy dokument opisujący rachunkowość jednostki. Ustawa o rachunkowości definiuje zasady (politykę) rachunkowości jako wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych. W polityce rachunkowości nie wprowadza się zapisów dotyczących rozwiązań wynikających wprost z ustawy o rachunkowości, co do których nie pozostawia ona wyboru i które są obligatoryjne do stosowania.

Politykę rachunkowości ustala kierownik jednostki w formie pisemnej. Tworząc politykę rachunkowości kierownik jednostki powinien uwzględnić specyfikę prowadzonej działalności oraz ocenić potencjalne skutki swojego wyboru. Przyjęte rozwiązania mają zatem uwzględniać przede wszystkim potrzeby jednostki w zakresie bieżącej analizy i oceny sytuacji majątkowej i finansowej

⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm., art. 3, ust. 1, pkt. 11.

oraz umożliwić sprawowanie skutecznej kontroli dokonywanych operacji gospodarczych i finansowych w związku z prowadzoną przez jednostkę działalnością⁷.

Przyjmując odpowiednie rozwiązania w polityce rachunkowości należy mieć na uwadze, że przyjęte zasady rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne.

Istotne jest także, aby polityka rachunkowości była zgodna z ogólnymi zasadami rachunkowości, za które ustawa o rachunkowości uznaje:

- zasadę wiarygodności (rzetelnego obrazu) – dane wynikające z ksiąg rachunkowych mają odzwierciedlać stan rzeczywisty dokonanych przez jednostkę operacji i umożliwiać rzetelną wycenę aktywów i pasywów oraz prawidłowe ustalenie wyniku finansowego;
- zasadę przewagi treści nad formą – poszczególne operacje gospodarcze i finansowe ujmuje się w księgach rachunkowych i wykazuje w sprawozdaniach finansowych zgodnie z ich treścią ekonomiczną;
- zasadę ostrożności (ostrożnej wyceny) – poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywistość poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty), z zachowaniem zasady ostrożności;
- zasadę kontynuacji działania – przy stosowaniu przyjętych zasad rachunkowości, przyjmuje się założenie, że jednostka będzie kontynuowała w dającej się przewidzieć przyszłości działalność w niezmnieszonym istotnie zakresie, bez postawienia jej w stan likwidacji lub upadłości, chyba że jest to niezgodne ze stanem faktycznym lub prawnym;
- zasadę memoriału – w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty;
- zasadę współmierności – do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zalicza się koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione;
- zasadę istotności – określając politykę rachunkowości i dostosowując ją do potrzeb jednostki należy zapewnić wyodrębnienie w rachunkowości wszystkich zdarzeń istotnych do oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, przy zachowaniu zasady ostrożności;
- zasadę indywidualnej wyceny – wartość poszczególnych składników aktywów i pasywów, przychodów i związanych z nimi kosztów, jak też zysków i strat nadzwyczajnych ustala się oddzielnie.

⁷ Jak ustalić własną politykę rachunkowości?, „Zeszyty Metodyczne Rachunkowości” z dnia 1.04.2011, nr 7(295), Dodatek nr 7, Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o., s. 2.

Na jaką zatem dowolność pozwala prawo bilansowe?

Zarówno polskie, jak i międzynarodowe regulacje rachunkowości dopuszczają szereg alternatywnych rozwiązań, dotyczących m. in.:

- określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, w tym metody tworzenia rezerw, zasady amortyzacji,
- systemu służącego ochronie danych.

Każda jednostka może prowadzić konserwatywną bądź agresywną politykę rachunkowości. Jej rodzaje przedstawia tab. 2.

Tabela 2

Rodzaje polityki rachunkowości

Lp.	Zasady Rachunkowości	Rodzaje polityki rachunkowości	
		konserwatywna	agresywna
1.	Uznawanie przychodów	Po zakończeniu transakcji	W momencie sprzedaży
2.	Metoda amortyzacji	Przyspieszona amortyzacja (krótki czas)	Metoda liniowa (długi czas amortyzowania)
3.	Wycena zapasów	LIFO (przy założeniu wzrostu cen)	FIFO
4.	Amortyzowanie <i>goodwill</i> 'u	Krótszy okres od możliwego	Przez najdłuższy możliwy okres
5.	Rezerwy na naprawy gwarancyjne	Wysoka kwota	Niska kwota
6.	Oszacowanie złych należności	Wysoka kwota	Niska kwota
7.	Ujawnienie kosztów reklamy	W ciężar bieżącego okresu	Aktywowanie

Źródło: M. Kaczmarek, *Rachunkowość kreatywna*, www.uoo.univ.szczecin.pl/~marcink/index_pliki/pliki/RK.ppt

Przepisy ustawy o rachunkowości w ramach przyjętej polityki rachunkowości pozwalają przedsiębiorstwu na stosowanie pewnych uproszczeń, o ile nie zmniejszy to rzetelności obrazu sytuacji finansowej i majątkowej oraz wyniku finansowego jednostki. Ustawa o rachunkowości nie precyzuje jednak, kiedy można uznać, że zastosowane uproszczenie ma ujemny wpływ na rzetelność ksiąg rachunkowych i sporządzone na ich podstawie sprawozdanie finansowe. Nie precyzują tego także Krajowe Standardy Rachunkowości (KSR) ani Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR).

W definicjach zawartych w MSR nr 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów”, czytamy, iż:

istotne pominięcia lub nieprawidłowości – są istotne, jeżeli mogą, pojedynczo lub łącznie, wpłynąć na decyzje gospodarcze podejmowane przez użytkowników na podstawie sprawozdania finansowego. Istotność uzależniona jest od wielkości i rodzaju pominięcia lub nieprawidłowości ocenianych w kontekście towarzyszących okoliczności. Czynnikiem rozstrzygającym może być wielkość i rodzaj pozycji lub kombinacja obu tych czynników⁸.

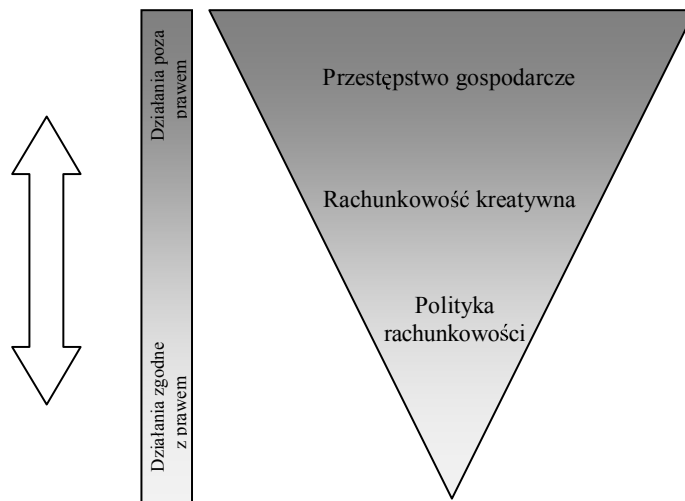
Zatem każda jednostka we własnym zakresie ustala próg istotności, tzw. błąd podstawowy dla celów bilansowych, dając temu wyraz w polityce rachunkowości. Nieujawienie błędu podstawowego jest naruszeniem zasad rachunkowości.

4. ZAUFANIE DO JAKOŚCI SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

O zaawansowaniu technik księgowych świadczyć może pojawienie się sformułowania: „inżynieria księgowa” oraz zjawisk określanych jako: twórcza księgowość, upiększanie sprawozdań finansowych, wygładzanie dochodów, finansowanie pozabilansowe, maskowanie bilansu, czy też rasowanie sprawozdań. Zjawiska te dotyczą kreowania rachunkowości i sprawozdań finansowych przez zarząd w celu polepszenia obrazu działania i sytuacji firmy, niestety nie zawsze zgodnie z prawem i rzeczywistością.

Techniki kreowania wartości poszczególnych składników pozycji bilansu pozwalają – w ramach prowadzonej polityki rachunkowości – na zmiany wyniku finansowego oraz struktury bilansu, zwłaszcza w ramach inwestycji krótko i długoterminowych. Subiektywność tych zmian poddaje w wątpliwość obiektywny charakter sprawozdania finansowego. Z dużą atencją należy odróżniać wartości wirtualne od wartości rzeczywistych. Nie jest to łatwe, nawet dla specjalistów. Świadoma kreacja polityki rachunkowości przez kierownictwo jednostki może stanowić istotne wsparcie w procesie pozyskiwania wysokiej jakości informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Należy jednak, jak wskazano wcześniej, odróżniać kreację od oszustwa i zainteresować się jakością sporządzonego sprawozdania finansowego. Granica między kreacją i oszustwem nie jest wyraźna. Można jednakże wskazać na pewien związek między działaniami zgodnymi z prawem i działaniami poza prawem a polityką rachunkowości, rachunkowością kreatywną i przestępstwem gospodarczym (zob. rys. 1).

⁸ *Ibidem*, s. 27.

Rys. 1. Od polityki rachunkowości do oszustwa

Źródło: opracowanie własne.

Przechodząc do jakości sprawozdania finansowego należy mieć na uwadze, że zarówno dowolność wyborów rozwiązań księgowych, określona w polityce rachunkowości przedsiębiorstwa, jak i możliwość „kreatywności” powoduje obciążenie informacji finansowej niezliczoną ilością błędów. Najpowszechniej spotykane błędy, bądź też zabiegi, które podważają wiarygodność sprawozdania finansowego to:

- niekompletność informacji, szczególnie w okresowych sprawozdaniach finansowych,
- zniekształcenie wyniku finansowego poprzez zawyżanie przychodów czy też zaniżenie kosztów,
- wprowadzanie do aktywów bilansu pozycji kosztowych,
- nieprawidłowe ustalanie szacunków księgowych,
- nieprawidłowa klasyfikacja zdarzeń, np. umów leasingu.

Prawie każda operacja gospodarcza, jeżeli będzie ewidencjonowana w sposób nieprawidłowy, z pominięciem obowiązującego prawa bilansowego, naruszeniem nadrzędnych zasad rachunkowości, może prowadzić do zafałszowania ewidencji księgowej, a powstałe na podstawie nieprawidłowo prowadzonej rachunkowości sprawozdanie finansowe w sposób oszukańczy będzie informowało swoich odbiorców.

Naruszenie jakiegokolwiek zasady rachunkowości powoduje przedstawienie nierzetelnego obrazu i w krótszym lub dłuższym czasie prowadzi do powstania zagrożenia kontynuowania działania jednostki gospodarczej.

Podstawowym zadaniem rachunkowości jest tworzenie wiarygodnego obrazu działalności jednostki gospodarczej prezentowanego w postaci sprawozdania finansowego oraz ocen i opinii z nim związanych. Problem odnosi się do rachunkowości, a tym samym do badania sprawozdania finansowego przez audytorów. Rzetelna rachunkowość jest bowiem gwarantem wiarygodnego sprawozdania finansowego.

W czasach niepewności i kryzysu na znaczeniu zyskuje wiarygodność informacji finansowych. Wiarygodne sprawozdanie finansowe nie tylko pozwala na rzetelną ocenę spółki przez obecnych i potencjalnych inwestorów, ale także zmniejsza asymetrię informacji pomiędzy kierownictwem spółki, a jej otoczeniem zewnętrznym. Dzięki temu wzrasta zaufanie do spółki i osób nią zarządzających, co w konsekwencji podwyższa wycenę rynkową jej akcji.

Warto zatem zastanowić się, co może poprawić wiarygodność informacji finansowych. Mechanizmem, który został wynaleziony m. in. na użytek zwiększenia zaufania do sprawozdań finansowych w czasach kryzysów występujących w przeszłości, szczególnie Wielkiego Kryzysu lat 30. XX w., było badanie sprawozdań finansowych przez zewnętrznych, niezależnych biegłych rewidentów. Zweryfikowane sprawozdanie finansowe można bowiem uznać za wiarygodne. Dlatego też odbiorcy sprawozdań finansowych powinni zapoznawać się nie tylko z popularnym zestawem dokumentów, składającym się z bilansu, rachunku wyników i przepływów pieniężnych, lecz także z informacją dodatkową i sprawozdaniem z przeprowadzonego przez niezależnego audytora badania sprawozdania finansowego.

5. PODSUMOWANIE

W następstwie procesu postępującej globalizacji szybko rośnie liczba połączeń przedsiębiorstw, częściej następuje integracja rynków kapitałowych. Przepływom kapitału między różnymi krajami i regionami świata towarzyszy nieodłączne ryzyko inwestowania. Na skutek konieczności uzyskania odpowiedniej efektywności rynków kapitałowych wyłoniła się potrzeba funkcjonowania wysokiej jakości informacji finansowej, co z założenia może zapewnić jedynie zastosowanie jednolitych zasad rachunkowości. Coraz większego znaczenia nabiera praktyka, aniżeli sama znajomość przepisów prawa. Praktycy w rachunkowości muszą się posługiwać interdyscyplinarną wiedzą o przedsiębiorstwie. Konieczna jest znajomość kodeksu spółek handlowych i kodeksu cywilnego, procedur postępowania cywilnego i administracyjnego, prawa podatkowego i pochodnych tego prawa, znajomość systemów informacyjnych i informatycznych oraz rozległa wiedza z dziedziny rachunkowości. Także kryzys mobilizuje firmy do szukania nowych źródeł oszczędności, czy też możliwości „poprawy”

wyniku finansowego, poddając często w wątpliwość legalność procedur kształtowania informacji finansowej.

Z tego względu prawdopodobnie trzeba będzie pogodzić się z brakiem w pełni skutecznych rozwiązań przeciwdziałających manipulacjom księgowym. Podstawową funkcją standardów i innych regulacji rachunkowości powinno być przede wszystkim zwiększenie pewności realizacji i skuteczności kontroli rzetelnej i odpowiedzialnej polityki rachunkowości przedsiębiorstwa, na bazie której budowana jest jego strategia finansowa.

Renata Chudzicka-Jaworska

ABOUT RESTRICTED TRUST TO THE ACCOUNTS OF THE COMPANY

The aim of article is to present that accounting policy is not only the art of making what is possible, but also the art of making it according to the law. Following the process of increasing globalization rapidly grows the number of mergers, often followed by the integration of capital markets. Capital flows between different countries and regions all over the world is accompanied by inherent risks of investing. Due to the need for appropriate efficiency of capital markets has emerged a need for the operation of high-quality financial information, which can only be secured by using standard accounting rules. Accounting practitioners must use an interdisciplinary knowledge of the company. You must know the Commercial Companies Code and the Civil Code, the procedures in civil and administrative law, tax law, and derivatives of this law, knowledge of information systems and information technology and extensive knowledge in the field of accounting. Also, the crisis mobilizes companies to seek new sources of savings or opportunities to 'improve' financial results, bringing into question the legality of the common procedures for making financial information. For this reason, you will probably need to come to terms with the lack of a fully effective anti-tampering solutions accountant. Therefore, the primary function of standards and other accounting rules should be to provide reasonable assurance that the accounting system is not out of control. Element of such certainty can be a reliable business accounting policy, based on the construction of which is its financial strategy.

Key words: accounting policy, creative accounting, enterprise, embezzlement, financial statements, financial strategy.